บทความ “Social Budgeting : เครื่องมือในการวิเคราะห์การจัดสวัสดิการทางสังคม”

ความสำคัญของการจัดทำงบประมาณด้านสังคม

ภาครัฐ → ระบบความคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) ≈ 90 โครงการ

+ ใช้งบประมาณจำนวนมาก และติดตามได้ยาก

ดูแลโดยหลายหน่วยงาน ทำให้ยากต่อการตรวจสอบ **ความซ้ำซ้อน** ของสิทธิประโยชน์

วิเคราะห์งบประมาณด้านการคุ้มครองทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญ

สศช. ศึกษาเครื่องมือ Social Budgeting ▶ ช่วยให้เห็นกระแสการเงินของงบประมาณที่ใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมให้มีประสิทธิภาพ

ภาพรวมงบประมาณด้านสังคมของประเทศไทย

* จากข้อจำกัดในการรวบรวมและประมวลผลข้อมูล ทำให้จำเป็นต้องเลือกเฉพาะโครงการ/มาตรการ ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณมูลค่าสูงและมีผลกระทบต่อสังคมมาก จำนวน 21 โครงการ ครอบคลุมงบประมาณกว่าร้อยละ 93.4 ของรายจ่ายความคุ้มครองทางสังคมทั้งหมดตามรายงานของ ILO *

ด้านรายรับ : รายรับของงบประมาณด้านสังคมส่วนใหญ่มาจากงบประมาณของภาครัฐ

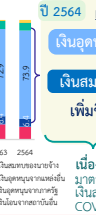

ปี 2564 แหล่งที่มาของรายรับ

เงินอุดหนุนจากภาครัฐ ≈ 73.9 %

+

เงินสมทบจากภาครัฐ ≈ 80.2 %

เพิ่มขึ้นจาก 74.7% ในปี 2562

ขณะที่ เงินสมทบจากภาคส่วนอื่น

ร้อยละ 10.8 ปี 2564 ▶ ลดลงจาก ร้อยละ 16.0 ปี 2562

เนื่องจาก มาตรการลดจ่ายเงินสมทบลงในช่วง COVID-19 ▶ มูลค่าของรายได้ที่มาจากภาครัฐ ปี 2564 ปี 2555 เพิ่มขึ้น 1.8 เท่า

ด้านการใช้จ่าย : งบประมาณรายจ่ายด้านสังคม เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามแนวโน้มการสร้างหลักประกันทางสังคมให้กับประชาชน

ปี 2564 ▶ มูลค่ารายจ่ายด้านสังคม ≈ 1.16 ล้านล้านบาท หรือเป็น ร้อยละ 7.15 ต่อ GDP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.97 ในปี 2555

รายจ่ายที่มาจากงบประมาณของภาครัฐ *เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง* : 0.57 ลบ. ในปี 2555 ▶ 1.00 ลบ. ในปี 2564

สัดส่วนของรายจ่ายทางสังคม ปี 2564

จำแนกตามลักษณะรายจ่าย	จำแนกตามลักษณะสิทธิประโยชน์
57.0% เงินที่ส่งตรงไปให้แก่ผู้รับประโยชน์	41.0% การเกษียณอายุ/เสียชีวิต
36.9% สิทธิประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวเงิน	33.7% สุขภาพ
5.8 % ค่าใช้จ่ายในบริการทั่วไป	8.4 % ความยากจน

ข้อค้นพบจากงบประมาณด้านสังคม

1. ภาครัฐต้องใช้จ่ายในโครงการด้านสังคมเพิ่มขึ้นขณะที่การจัดเก็บรายได้ยังทำได้ไม่เต็มศักยภาพจะส่งผลให้ช่องว่างทางการคลังมีแนวโน้มแคบลง

ในช่วงปี 2555 - 2562 ▶ การขยายตัวของรายจ่ายของงบประมาณด้านสังคมที่รัฐสมทบ/อุดหนุน มากกว่า ▶ การขยายตัวของรายได้สุทธิหลังหักการจัดสรร

ขณะที่ รายได้หลักของรัฐ คือ ภาษี แต่สัดส่วนของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดายังไม่มากนัก

ดังนั้น หากโครงสร้างรายได้ฯ ไม่เปลี่ยน อาจทำให้รัฐต้องกู้ยืมมาใช้จ่าย

2. รายจ่ายทางสังคมเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังมีสัดส่วนน้อย

3 ใน 4 ของรายจ่ายของงบประมาณด้านสังคมถูกใช้ในด้านการเกษียณอายุ/เสียชีวิต และด้านสุขภาพ

ขณะที่รายจ่าย ด้านการศึกษาและด้านการเลี้ยงดูเด็กและครอบครัว มีเพียงร้อยละ 8.0 และ 6.5

ทุนมนุษย์ เป็นปัจจัยการผลิตสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว

3. รายจ่ายของโครงการด้านสังคมที่เป็นตัวเงินนอกเหนือจากด้านการเกษียณอายุและเสียชีวิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

การให้การช่วยเหลือในรูปแบบตัวเงินมีบทบาทมากขึ้น เน้นการช่วยเหลือมากกว่าการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย

* อาจไม่สามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนรายได้น้อยได้อย่างยั่งยืน

รูปแบบที่เป็นตัวเงิน

ปี 2561 : 63.5 หมื่นล้านบาท ▼ เพิ่มขึ้น ปี 2564 : 1.33 แสนล้านบาท

4. แนวโน้มช่องว่างระหว่างรายรับและรายจ่ายของโครงการที่มีการสมทบแคบลง อาจไม่เพียงพอสำหรับการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมในอนาคต

ช่องว่างระหว่างรายรับและรายจ่าย ของโครงการที่มีการสมทบ ร้อยละ 56.3 ปี 2555 ▶ ลดลง ร้อยละ 35.4 ปี 2564 ▶ เงินทุนสะสมในกองทุนในอนาคตอาจไม่เพียงพอ

น่ากังวล โดยเฉพาะในโครงการที่ต้องจ่ายบำเหน็จ/บำนาญ

ข้อเสนอแนะ

1. เน้นการดำเนินการนโยบายในรูปแบบร่วมจ่ายมากขึ้น
2. ปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีให้ได้มากขึ้น
3. ส่งเสริมและผลักดันให้ประชาชนสร้างหลักประกันเพื่อชีวิตในยามเกษียณให้แก่ตนเองอย่างต่อเนื่อง
4. ปรับรูปแบบการให้สวัสดิการ โดยเน้นการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้มากกว่าให้ความช่วยเหลือทางการเงิน
5. จัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ของสวัสดิการต่าง ๆ

สถานการณ์ทางสังคมที่สำคัญ

ซื้อก่อน จ่ายทีหลัง (Buy Now Pay Later) : เทรนด์ในการเข้าถึงสินเชื่อยุคใหม่

สถานการณ์ Buy Now Pay Later

มูลค่าตลาด ปี 2564 ≈ 1.2 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ

ผู้ใช้ BNPL ทั่วโลก 360 ล้านคน ปี 2565 ▶ 900 ล้านคน ปี 2570

ที่มา: Juniper Research และ Financial Times

มูลค่าตลาดในประเทศไทย

≈ 5.5 – 6.5 หมื่นล้านบาท ปี 2565 ▶▶ 15,818 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ปี 2571

ที่มา: Thailand Buy Now Pay Later Marker Report และศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทย

พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ BNPL

1. เด็ก Gen Z ส่วนใหญ่ใช้จ่ายไปกับเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

ผู้ใช้ Gen Z
- 36.7% รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท
- มากกว่า 1 ใน 3 เคยใช้ BNPL ซื้อเสื้อผ้า รองเท้า เครื่องประดับ และสินค้าความงาม

2. BNPL กระตุ้นให้เกิดตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการได้ง่ายขึ้น อีกทั้งผู้ใช้ BNPL ยังเป็นกลุ่มที่มีหนี้หลายประเภท

ตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น หากมีการผ่อนชำระ

ผู้ใช้ BNPL 49.4% มีหนี้สินอื่นที่ไม่ใช่ BNPL

3. ผู้ใช้ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการซื้อของไม่จำเป็นหากผ่อนชำระได้ และเห็นด้วยกับการใช้จ่ายเพื่อให้รางวัลตนเองก่อนออมหรือลงทุน

57.6% เห็นด้วย “ซื้อของไม่จำเป็นหากผ่อนชำระได้” | 47.5% เห็นด้วย “ให้รางวัลตนเองก่อนออม/ลงทุน”

4. ผู้ใช้ได้รับข้อมูลจากผู้ให้บริการไม่ครบถ้วนและต้องการกำกับดูแลจากรัฐ
- 15.6% ไม่เคยได้รับแจ้ง/บางครั้งเกี่ยวกับข้อกำหนดค้างชำระ/ผิดนัดชำระอัตราดอกเบี้ย และเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยอีก 15.3%
- 34.0 % ต้องการให้รัฐมีกฎหมายควบคุม กำกับดูแลผู้ให้บริการ
- 29.9 % ต้องการให้ควบคุมอัตราดอกเบี้ยไม่ให้สูงเกินไป

สะท้อนถึงพฤติกรรมเสี่ยงต่อการก่อหนี้สินเกินตัวและไทยยังขาดการกำกับดูแลที่ชัดเจน ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในภายหลัง

ข้อเสนอแนะ

- กำกับดูแล BNPL ที่ครอบคลุมแก่ผู้ใช้บริการทุกประเภท อาทิ กำหนดอัตราดอกเบี้ย/ค่าปรับ และเพดานสินเชื่อที่ชัดเจน โดยอาจศึกษาจากต่างประเทศเพื่อนำมาปรับใช้
- ผู้ให้บริการ BNPL ต้องเข้าร่วมสมาชิกและส่งข้อมูลให้แก่บริษัท ข้อมูลเครดิตแห่งชาติจำกัด เพื่อลดปัญหาการก่อหนี้เกินตัว
- ผู้ใช้บริการต้องมีวินัยทางการเงิน ตระหนักถึงความเสี่ยงต่อเนื่องจากใช้จ่ายเกินตัว

Solo Economy : เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ในยุคอยู่คนเดียว

สถานการณ์ครัวเรือนที่อาศัยอยู่คนเดียว

Solo Economy : เศรษฐกิจของครัวเรือนที่อาศัยอยู่คนเดียว รูปแบบใหม่ กำลังขยายตัวทั่วโลกจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครัวเรือน

คนอาศัยอยู่คนเดียว ปี 2564 ≈ 414 ล้านคน ▶▶ ปี 2573 +30%

ที่มา: Euromonitor, 2564.

ไทยมีครัวเรือนคนเดียวกว่า 7 ล้านครัวเรือน ≈ 26.1% ของครัวเรือนทั้งหมด (เพิ่มจาก16.4 % ในปี 2555)

ไทยเป็น 1 ใน 10 ประเทศที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนคนเดียวสูงสุดในเอเชียแปซิฟิก ▶▶ จึงเป็นโอกาสในการสร้างธุรกิจที่สำคัญของไทยอีกหลายด้าน

การปรับตัวในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ซึ่งยังพบไม่มาก อาทิ

- ภาครัฐ: การท่องเที่ยว (Solo Traveler) โครงการเส้นทางคนโสด Single Journey
- ภาคเอกชน: ธุรกิจอาหารที่รองรับลูกค้าที่มาคนเดียว (Solo Diner) และเดลิเวอรี่

พฤติกรรมของครัวเรือนคนเดียว สามารถสร้างโอกาสทางธุรกิจ ดังนี้

1. ที่อยู่อาศัยแนวตั้งตอบโจทย์ความต้องการมากขึ้น

ในปี 2565 มีครัวเรือนคนเดียวที่อาศัยอยู่ในอะพาร์ตเม้นต์/แฟลต/คอนโดมิเนียม เพิ่มขึ้นจากปี 2564 เกือบเท่าตัว

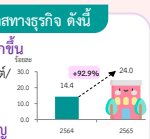

2. เมื่ออยู่คนเดียว การคลายเหงาจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2.7 แสนครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์ เพิ่มขึ้น 32.9 % จากปี 2562

2.3 แสนครัวเรือน นิยมปลูกต้นไม้ เพิ่มขึ้นเกือบ 6 เท่า จากปี 2562 ที่มีอยู่ 3.5 หมื่นครัวเรือน

3. ครัวเรือนคนเดียวชอบท่องเที่ยวมากขึ้น

ในปี 2565 แม้ COVID-19 จะทำให้ครัวเรือนคนเดียวเดินทางท่องเที่ยวลดลงอยู่ที่ 2.1 แสนคน แต่ยังคงเพิ่มขึ้นจากปี 2564 ≈ 18.4%

4. สร้างหลักประกันในชีวิตด้วยการทำประกันมากขึ้น

68.8% ทำประกันชีวิต/ประกันภัย

2565 ≈ 4.9 ล้านครัวเรือน
2564 ≈ 4.1 ล้านครัวเรือน ▲ +15.3%

3.4% มีการทำประกันสุขภาพเพิ่มเติม

ผลกระทบทางสังคมจากการมีครัวเรือนคนเดียวจำนวนมาก
- 1 ใน 3 เป็นผู้สูงอายุ ที่ขาดผู้ดูแลเสี่ยงซึมเศร้า
- ครัวเรือนจำนวนมากที่มีรายได้ไม่เพียงพอ
- สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการใช้ชีวิตคนเดียว

ประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญต่อไป

- การเสริมสร้างทักษะทางการเงิน และการเข้าถึงหลักประกันรายได้หลังเกษียณตั้งแต่วัยแรงงาน
- การช่วยเหลือกลุ่มครัวเรือนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่เพียงลำพัง
- การยกระดับความปลอดภัยที่เอื้อต่อการใช้ชีวิตคนเดียว อาทิ มาตรการท่องเที่ยว
- ส่งเสริมภาคเอกชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิต

Green bond เครื่องมือในการสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ Green bond

Green bond : หรือตราสารหนี้สีเขียว

“ตราสารหนี้ไม่ว่าประเภทใด ซึ่งเงินที่ได้จากการระดมทุนไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมด จะถูกนำไปใช้เป็นเงินลงทุนหรือนำไปใช้ชำระคืนหนี้ที่ได้ลงทุนไปในโครงการหรือสินทรัพย์ที่มีคุณสมบัติเป็นโครงการเพื่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น”

ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน → ปัญญาหาสิ่งแวดล้อม/การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ → เงินทุนจำนวนมาก

การขยายตัวที่เพิ่มขึ้นของกรีนบอนด์

ทั่วโลก ปี 2559 1 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น ▶ ปี 2565 4.87 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ

มูลค่าการออกกรีนบอนด์ของไทย

ปี 2562 51,000 ล้านบาท ▼ ปี 2565 85,643 ล้านบาท

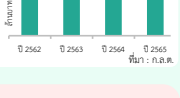

การขยายตัวที่เพิ่มขึ้นของกรีนบอนด์

ความต้องการของนักลงทุนจากกระแสรักษ์โลก	ผลตอบแทนใกล้เคียงกับตราสารหนี้ทั่วไป
สนับสนุนกิจกรรมสิ่งแวดล้อมโดยไม่ต้องลงทุนทำโครงการด้วยตนเอง	รัฐบาลให้สิทธิประโยชน์เพื่อสนับสนุนการออกกรีนบอนด์

ข้อจำกัด
- ตลาดกรีนบอนด์ยังมีขนาดเล็ก/ส่วนใหญ่เป็นบริษัทขนาดใหญ่ สัดส่วนมูลค่ากรีนบอนด์เทียบกับตราสารหนี้ทั่วไป ประเทศไทย 5.68% ◀ ต่างประเทศ 10%
- การออกกรีนบอนด์มีเงื่อนไขและขั้นตอนมากกว่าตราสารหนี้ทั่วไป
- การขาดความชัดเจนในการกำหนดสาขาของธุรกิจสีเขียว ปัญหาการฟอกเขียว (Greenwashing) ▶ การแอบอ้างนำเงินไปลงทุนทำโครงการเพื่อสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้มีการดำเนินการจริง

ประโยชน์

การระดมทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม | การสร้างภาพลักษณ์ให้ภาคธุรกิจ

การส่งเสริมให้ธุรกิจใช้ประโยชน์จากกรีนบอนด์

กำหนดนิยามกิจกรรมทางเศรษฐกิจสีเขียวให้ชัดเจน

ส่งเสริมให้สถาบันการเงินออกกรีนบอนด์ เพื่อนำมาให้กู้ยืม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยผ่อนปรนกับสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs)